

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- позвищення кваліфікації: сб. научн. тр. М.: Изд-во АПН СССР, 1988. С. 3-13.
9. Шакуров Р. Х. Социально-психологические основы управления руководителем и педагогический коллектив. М.: Просвещение, 1990. 208 с.
 10. Які навички мають отримати директори нової української школи? <http://prosvitcenter.org/yaki-navychky-potribni-dyrekторам>.
 11. Follett M. P. The New State-Group Organization: The Solution for Popular Government. London: Longmans, Green, 1918. 373 p.

Пенза І. В.

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДЦІВ У 90-ТІ РОКИ XX – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У 90-ті роки ХХ століття після здобуття Україною незалежності зростає актуальність суспільно-гуманітарних наук. Навчальні плани освітніх закладів з підготовки майбутніх морських фахівців збагачуються дисциплінами, що реалізують соціокультурну складову професійної освіти – змістовну компоненту, що поєднує знання, вміння та навички, які допомагають ефективно здійснювати професійну діяльність з урахуванням суспільних, мисленнєвих, соціальних, культурних, ціннісних факторів та вести ефективну діяльність у полікультурному середовищі, що включає знання обов'язків з несення ваhti на містку, з радіослужби, обов'язків представника командного складу багатомовного екіпажу тощо [1, с. 162].

Мета даної роботи полягає у аналізі форм, методів та засобів реалізації соціокультурної складової освіти майбутніх судноводців у 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття.

Програми дисциплін соціокультурного спрямування відображають форми навчального процесу та види навчальних занять, передбачені Положенням «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах». Форми організації навчання у досліджуваному періоді представлені лекціями, практичними та семінарськими заняттями, самостійною роботою курсантів, консультаціями.

Навчальна лекція – це логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового знання науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Серед провідних функцій лекцій виділяють: інформаційну (виклад необхідних відомостей, фактів), стимулюючу (збуджує інтерес до теми), виховну та розвивальну; роз'яснювальну (спрямована на формування основних понять науки), переконуючу (з акцентом на систематизацію доказів), систематизації та структурування всього масиву знань з даної дисципліни; мотиваційну функцію (розвиток інтересу до науки, пізнавальних потреб, переконань у необхідності вивчення науки, у її теоретичній і практичній значущості); організаційну

© Пенза І. В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

створювальну функцію (огляд першоджерел, орієнтація в них та основних напрямках вивчення й розвитку теми); професійно-виховну (створення професійного покликання, професійної етики, розвиток соціальних здібностей); методологічну (подання зразків наукових методів дослідження, пояснення, аналіз наукових теорій і інтерпретації, прогнозування, роз'яснення принципів наукового розвитку); оцінно-розвивальну (формування вмінь самооцінки та самоконтролю, ставлень, ціннісних орієнтацій, оцінних суджень); завдану, як не однорядну переліченим вище, а як інтегруючу функцію лекції у ВНЗ [5, с. 72-73].

Сучасні науковці класифікують лекції за різними критеріями:

- за загальною метою: навчальні, агітаційні, виховні, освітні, розвивальні.

- за дидактичним завданням: вступні, поточні, тематичні, проблемні, оглядові, узагальнюючі, заключні, лекції-консультації, лекції-візуалізації.

- за науковим рівнем: академічні та популярні.

- за способом викладу матеріалу: бінарні, лекції-дискусії, проблемні лекції, лекції-конференції [1; 2; 5].

Практичне заняття - форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань. Практичні заняття тісно пов'язані з лекційним матеріалом [5, с. 108].

Семинарські заняття як гнучка форма навчання, припускають участь зі спрямовуючою роллю викладача інтенсивну самостійну роботу майбутніх фахівців. За словами науковців, семінар пов'язаний з усіма видами навчальної роботи, і перш за все, з лекціями та самостійною роботою студентів від яких залежить ефективність семінару. Для більшості навчальних дисциплін семінарські заняття викладач проводить у формі дискусій, організованих і керованих викладачем. На семінарі опрацьовуються найважливіші теми та завдання навчальної програми. Широко розповсюджено також створення рефератів або доповідей, підготовлених студентами. Як правило, теми доповідей і рефератів визначаються викладачами з урахуванням індивідуальних особливостей і рівня підготовленості студентів [5, с. 95].

Самостійна робота студента - це самостійна діяльність-учиння студента, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі [6]. Така форма організації навчання стимулює активність, самостійність та є основою самоосвіти тих, хто навчається.

Контроль знань здійснюється шляхом виконання контрольної роботи. Підсумковий контроль означає виставлення семестрової оцінки курсантам, які опрацювали теоретичні теми і мають позитивні оцінки. Основні критерії оцінок успішності включають: правильність,

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

повноту, тривалість та обсяг знань, їх точність; якість знань (обґрунтування, грамотність викладу); навички експертного використання теоретичних знань та вмінь.

Розвиток інформаційних технологій обумовив розширення спектру форм, методів та засобів. Поруч з традиційними формами навчання використовуються форми позаауральної роботи: вебінари, онлайн-конференції, інтелектуальні ігри та вікторини. Поширюється використання проблемного, дослідницького методів, ділових ігор, дидактичних ігор, методу проектів, круглих столів, ситуаційних ігор. З переходом до модульної організації змісту навчальної дисципліни розширюється застосування інтерактивних форм та методів роботи студента під керівництвом викладача (тьютора) та повільного темпу самостійної роботи в лабораторіях, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності [3, с. 215].

Набувають популярності новітні методики навчання, зокрема комунікативна, елементи якої, як-от методи моделювання ситуацій, імітаційні, рольові, ділові ігри, мозковий штурм, широко впроваджуються у вивченні англійської мови. Вчені наголошують на граматико-перекладний, аудіо-лінгвальний, аудіовізуальний, ситуативно-змістовий та інші методи відходять на задній план, оскільки комунікативний підхід забезпечує оволодіння функціональними структурними аспектами мови, передбачає формування соціокультурної компетентності. У якості засобів навчання активно використовуються автентичні матеріали та засоби масової інформації [4; 8].

Одним із методів удосконалення активізації навчальної діяльності курсантів морських навчальних закладів під час вивчення англійської мови є кейс-стаді (case study). Даний метод включає читання та обговорення курсантами кейсів – автентичних текстів-рапортів, які описують реальні ситуації (нешасні випадки, аварії), пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. При цьому курсантам пропонується проаналізувати зображену проблему, пояснити її причини, віднайти шляхи вирішення того, що сталося, та запропонувати дії щодо уникнення подібного у майбутньому. Це своєрідний метод, коли ми вчимося на чужих помилках, щоб не допустити їх на власному досвіді. Для кейсів характерне те, що заздалегідь вірного рішення не існує, тому курсанти можуть пропонувати різні варіанти, даючи обґрунтування.

Кейси також є джерелом соціокультурної інформації, адже нещасні випадки часто трапляються внаслідок людського фактора: недотримання правил безпеки, нехтування службовими обов'язками, недостатній досвід, непорозуміння між членами екіпажу через власні амбіції, незнання мови або різницю у світосприйнятті внаслідок різних культурних традицій та менталітету.

Ефективним словесним методом навчання виступають бесіди з курсантами-іноземцями, адже таким чином українські курсанти отримують навички спілкування з представниками інших культур.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

що базуються на отриманні інформації від закордонних студентів можна виконувати у процесі вивчення англійської мови.

Оскільки курсантам необхідна підготовка до проходження інтерв'ю у кріюнгівій компанії, важливими методами контролю якості контролю є тестування та інтерв'ю. Щоб влаштуватись на роботу, майбутні судноводії проходять обов'язкове тестування на знання професії англійською мовою, наприклад, Marlins, CES 5.1, тобто постійний контроль знань під час навчання підвищує рівень якості тестів оцінювання курсантів, створює постійний зворотній зв'язок та формує готовність до проходження фахового тестування. Таким чином, парна та групова робота, змішане спілкування між студентами та одним (mingle activity), практика типових запитань та відповідей та тестів виступають дієвими методами організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях з англійської мови.

Необхідно зауважити, що деякі методи, потребуючі використання візуальних засобів навчання, не завжди могли застосовуватись через недостатній рівень оснащення кабінетів. Викладачі навчальних закладів морського спрямування використовували особисті ноутбуки та проектор, наявну на відділеннях та кафедрах для загального користування. Як правило, цієї техніки не завжди вистачало на всіх викладачів, тому найоптимальнішим залишався варіант використання плакатів. Такою ж була ситуація з наочністю, якщо у середині кабінету висідали гуртками та й самими викладачами активно виготовлялись плакати, моделі, то у незалежній Україні в перші десятиліття використовувались тим, що залишилось (якщо його зміст був актуальним) або виготовляли наочні та дидактичні матеріали самостійно, за власний кошт.

Оскільки актуальними формами організації навчання та реалізації культурної складової освіти майбутніх судноводіїв у 90-ті роки XX століття на початку XXI століття були лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна робота курсантів, консультації; відбувається модернізація форм, методів та засобів навчання. Проте, спостерігаються негативні тенденції у вигляді недостатнього забезпечення засобами навчання відповідно до оновлених вимог освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. Львів: Либідь, 1998. 560 с.
2. Бондаренко В. І. Теорія обучения: Современная интерпретация: учеб. пособие для студ. высш. уч. зав-ий. Москва: Академия, 2001. 192 с.
3. Бондаренко А. М., Шейко С. В. Вища освіта | Болонський процес: навчально-метод. посіб. Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 316 с.
4. Шейко С. В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов морского флота: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 22.00.04 / Одесский национальный ун-т им. И. И. Мечникова. Одесса, 2011. 20 с.